

GRUNDLAGSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 8/2001 rd

Statsrådets skrivelse med anledning av ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av rådets direktiv (ändring av direktivet om likabehandling)

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Stora utskottet sände den 16 februari 2001 statsrådets skrivelse med anledning av Europeiska kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av rådets direktiv 76/207/EEG om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor (U 65/2000 rd) till grundlagsutskottet för utlåtande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- byråchef Päivi Romanov, jämställdhetsombudsmannens byrå, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsrådet Raila Kangasperko, arbetsministeriet
- professor Niklas Bruun
- professor Mikael Hidén
- juris doktor, docent Liisa Nieminen
- professor Kevät Nousiainen
- ansvariga forskaren Maija Sakslin
- juris doktor, docenten Heikki Halila.

STATSRÅDETS SKRIVELSE

Förslaget

Det föreslås att rådets direktiv (76/207/EEG) från 1976 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran skall ändras. Förslaget har samband med de i artikel 2, 3 och 141 i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen ingående nya bestämmelserna om gemenskapens uppgift att främja jämställdheten mellan könen. Dessutom syftar förslaget till att garantera att bestämmelserna i direktivet om likabehandling överensstämmer med motsvarande bestämmelser i rasdiskrimineringsdirektivet och direktivet om likabehandling i arbetslivet.

Förslaget innehåller bestämmelser om medlemsstaternas skyldighet att vidta nödvändiga åtgärder för att de på ett aktivt och synbart sätt skall kunna främja jämställdhet mellan kvinnor och män, om definiering av sexuella trakasserier och indirekt diskriminering, om godkännande av skillnad i behandling i vissa situationer vid anställning, om rätten att återuppta sitt arbete efter barnledigheten och om kommissionens rapport för medlemsstaternas åtgärder för att genomföra faktisk likabehandling i arbetslivet. Vidare finns det bestämmelser om ändring eller ogiltigförklaring av bestämmelser och förmåner i strid med principen om likabehandling i fackliga organisationer, om rätt för den som utsatts för diskrimi-

nering att åberopa sina rättigheter även efter det att anställningsförhållandet har upphört och om förbud att begränsa ersättningen för den diskriminerade personens förlust och skada till en på förhand fastställd övre gräns.

Dessutom är avsikten att genom direktivet ålägga medlemsstaterna att inrätta oberoende organ för att främja jämställdheten mellan könen och att se till att en juridisk person på den klagandes vägnar och med dennes godkännande kan genomföra rättsliga eller administrativa förfaranden som fastställts för att se till att skyldigheterna i detta direktiv respekteras. Medlemsstaterna bör också uppmuntra arbetsmarknadens parter att diskutera möjligheterna att främja likabehandling och fastställa regler mot diskriminering.

Statsrådets ståndpunkt

Regeringen framhåller att det är viktigt att direktivet om likabehandling ändras så att det motsvarar det reviderade fördraget, gemenskapslagstiftningen mot diskriminering på basis av artikel 13 i fördraget och EG-domstolens rättspraxis. Flera bestämmelser är dock ännu oklara till sitt innehåll och lämnar rum för tolkning. Finlands gällande lagstiftning uppfyller inte till alla delar kraven i förslaget.

Regeringen utgår från att direktivets bestämmelser om stadgar för fackliga organisationer för yrken och förmåner som dessa organisationer beviljar skall överensstämma med gällande bestämmelser om föreningsfriheten i Finland. Att frångå principen om likabehandling kan till exempel vara motiverat inom en yrkeskår där re-

presentanterna för det andra könet är underrepresenterade och föreningens mål är att främja jämställdheten inom branschen.

Den gällande lagstiftningen i Finland garanterar på ett heltäckande sätt rätten att återuppta arbetet för arbetstagare och tjänstemän som återvänder från moderskapsledigheten trots att det inte fastställts att de ska ha rätt att återuppta arbetet på samma arbetsvillkor. Regeringen anser att det är ändamålsenligt att definiera rätten att återuppta arbetet efter moderskapsledigheten så att den motsvarar nivån på tryggheten enligt arbetsavtalslagen och jämställdhetslagen i Finland.

Regeringen omfattar uppfattningen i motivationen till kommissionens förslag om rätten för den som blivit föremål för diskriminering till ersättning som skall garantera ett effektivt rättskydd och som är tillräcklig i proportion till skadan. På grund av att den föreslagna bestämmelsen om skadestånd är oklar är det inte möjligt att bedöma om gällande nationella bestämmelser om gottgörelsens lägsta och högsta belopp står i strid med förslaget.

Det är motiverat att införa bestämmelser om möjligheten för juridiska personer att inleda rättsprocesser på motsvarande sätt som i rasdiskrimineringsdirektivet och direktivet om likabehandling i arbetslivet. Det föreslagna direktivet bör kunna tolkas så att skyldigheten uppfylls genom att parten skall kunna ge fullmakt till en representant för en juridisk person att fungera som hans eller hennes rättegångsombud eller biträde vid en rättegång.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Grundlagsutskottet anser i likhet med regeringen att det är viktigt att direktivet om likabehandling från 1976 revideras. Direktivet bör bättre än för närvarande motsvara de reviderade bestämmelserna om främjande av likabehandling av könen i fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen. Detta har stöd i förbudet mot diskriminering på grund av kön i 6 § 2 mom. i Fin-

lands grundlag och skyldigheten i samma paragrafs 4 mom. att främja jämställdheten mellan könen i samhällelig verksamhet och i arbetslivet, särskilt vad gäller lönesättning och andra anställningsvillkor. Också Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna behandlar jämställdheten mellan könen. Enligt första stycket i artikel 23 skall jämställdhet mellan

kvinnor och män säkerställas på alla områden, inbegripet i fråga om anställning, arbete och lön.

I direktivförslaget (artikel 1.4) föreslås att i artikel 3.2 i direktivet om likabehandling införs en ny punkt d. Enligt den skall bestämmelser som strider mot likabehandlingsprincipen anses ogiltiga eller får ändras, när de rör medlemskap i en facklig organisation. Detsamma gäller de fördelar en sådan organisation ger. Förslaget bör bedömas med tanke på föreningsfriheten som tryggas i 13 § grundlagen. Föreningsfriheten behandlas också i Europeiska unionens stadga om grundläggande rättigheter (artikel 12).

En grund för föreningsfriheten som tryggas i 13 § 2 mom. grundlagen utgör föreningarnas interna självbestämmanderätt och handlingsfrihet. Till dessa hör enligt förarbetena till bestämmelsen att föreningen fritt kan godkänna sina stadgar och fritt välja medlemmar enligt stadgarna (RP 309/1993 rd s. 64/första spalten). Förslaget begränsar föreningarnas självbestämmanderätt genom att förbjuda föreningarna att i sina stadgar bestämma om grunderna för antagandet av medlemmar (jfr GrUU 1/1986 rd, s. 3 andra spalten), det vill säga att som medlemmar i föreningen antas endast antingen män eller kvinnor. Förslaget syftar till att garantera att diskriminering på grund av kön inte sker i fråga om medlemskapet i de organisationer som avses i förslaget eller de förmåner som dessa ger. Det finns godtagbara och vägande skäl i anslutning till förbud mot diskriminering och främjande av jämställdheten mellan könen till förslaget.

Den föreslagna bestämmelsen gäller utöver arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer också annan organisation "vars medlemmar har ett

särskilt yrke". I den fortsatta beredningen är det ytterligare skäl att ägna uppmärksamhet åt precisionen i regleringen. Med tanke på att en reglering som ingriper i föreningarnas självbestämmanderätt skall vara rätt avvägd är det viktigt att se till att bestämmelserna inte utan grund begränsar möjligheterna att bilda organisationer som kan karakteriseras såsom idéella eller fackliga eller deras verksamhetsmöjligheter och som avser att minska den faktiska ojämlikheten inom någon sektor av arbetslivet genom att främja villkoren för de personer som hör till det kön som är underrepresenterat eller i sämre ställning. Medlemskapsbegränsningarna på grund av kön i sådana föreningar bör inte anses strida mot principen om likabehandling.

Grundlagsutskottet tar upp artikel 1.3 punkt c i direktivförslaget, som gäller kvinnans rätt att efter barnledighetens slut återuppta sitt arbete eller en motsvarande tjänst med tidigare arbetsvillkor. Förslaget om tryggnad av rätten att återuppta sitt arbete "utan någon ändring av arbetsvillkoren" främjar jämställdheten mellan könen i arbetslivet och är därför med tanke på grundlagen motiverat. Främjande av den faktiska jämställdheten talar för att bestämmelsen skall utsträckas att gälla barnets vårdnadshavare oberoende av deras kön.

Utlåtande

Grundlagsutskottet anför vördsamt som sitt utlåtande

att utskottet omfattar regeringens ståndpunkt i ärendet.

GrUU 8/2001 rd — U 65/2000 rd

Helsingfors den 8 mars 2001

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Paula Kokkonen /saml
medl. Tuija Brax /gröna
Gunnar Jansson /sv
Jouko Jääskeläinen /fkf
Jouni Lehtimäki /saml
Heli Paasio /sd

Osmo Puhakka /cent
Pekka Ravi /saml
Markku Rossi /cent
Petri Salo /saml
Ilkka Taipale /sd
ers. Veijo Puhjo /vänst.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var
utskottsrådet Sami Manninen.